

***ФОРМУВАННЯ НІМЕЦЬКОМОВНОЇ ДИСКУРСИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ
СТУДЕНТІВ МОВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ЗАСОБАМИ АВТЕНТИЧНОГО
ТЕКСТУ***

Вивчення іноземної мови у вищому навчальному закладі можна розглядати як засіб розвитку комунікативної компетенції, однією із складових якої є дискурсивна компетенція. Дискурсивна компетенція маркує властивість використовувати певну стратегію та тактику мовленнєвої поведінки для конструювання та інтерпретації зв'язних текстів, вибір різних мовних маркерів, характерних для певного типу висловлювання. Формування іншомовної дискурсивної компетенції відбувається в процесі навчання спілкуванню, оскільки в дискурсах представлені мовні висловлювання комунікантів. Для формування зазначеного виду компетенції, а також для того, щоб максимально приблизити мову студентів до повсякденної та літературної норми суспільства, мову якого вони вивчають, багато методистів пропонують здійснювати цей процес через використання автентичних текстів на заняттях з іноземної мови (М. Брін, Л. Ліер, С. Ю. Ніколаєва, Г. Ноейр, О. М. Шерстюк, McDonough, Morrow, Phillips, Wilkins та інші). Аналіз роботи з автентичними текстами в контексті формування комунікативної компетенції студентів проведено багатьма вченими: В. Г. Костомаров, Г. М. Верещагін, Ю. Є. Прохоров, Є. І. Пассов, С. Г. Терминасов, В. Ю. Паращук, Г. Є. Виборова, О. М. Корчажкіна, В. П. Наталин та іншими.

Як відомо, процес вивчення іноземної мови відбувається в умовах відсутності іншомовного середовища, тому більшість країнознавчих, соціокультурних та міжкультурних знань і понять засвоюються лише на основі лінгвостилістичних засобів автентичного тексту. Таким чином виникає потреба в розробці методики формування дискурсивної компетентності за допомогою автентичного тексту.

У чинній програмі з іноземної мови для вищих навчальних закладів зазначено, що студенти повинні володіти іншомовною дискурсивною

компетенцією, а саме читати уривки з автентичних художніх текстів з повним розумінням, аналізувати їх та інтерпретувати, робити анотацію газетної статті. Слід відмітити, що всі підручники з іноземної мови спрямовані на формування комунікативної компетенції, а розвитку дискурсивної компетенції приділяється незначна увага, зокрема кількість вправ, безпосередньо спрямованих на формування дискурсивної компетенції студентів, досить обмежена.

Метою дослідження є аналіз проблеми доцільності використання автентичних текстів у формуванні дискурсивної компетенції студентів мовних спеціальностей та розробці системи вправ для роботи з аутентичним текстом.

У Рекомендаціях Ради Європи зазначено, що автентичний текст є центром будь-якого акту мовленнєвого спілкування, зовнішньою предметною з'єднувальною ланкою між тим, хто продукує, і тим, хто сприймає, спілкуються вони безпосередньо чи на відстані. [2, с.93]

У автентичному тексті представлено не тільки відбір лексики і правильне граматичне оформлення висловлювання, а також змістовна сторона, що відіграє важливу роль.

Вчений-методист В.П. Наталин висвітлює такі змістовні аспекти автентичності навчального тексту:

1. Культурологічний (тексти, що розповідають про історію країни, мова якої вивчається, про її столицю, визначні місця, про її традиції, культуру тощо сприяють розширенню світогляду майбутнього вчителя іноземної мови і одночасно є засобом навчання мови);

2. Інформативний (природний текст має в собі будь-яку нову інформацію, яка зацікавить читача);

3. Ситуативний (текст складається таким чином, щоб читач або слухач могли впізнати в ньому знайомий їм у повсякденному житті тип тексту. Це особисті листи, анекдоти, жарти, статті з газет тощо);

4. Національної ментальності (коли автор тексту і читач є представниками зовсім різних за своєю суттю культур, різних соціальних стереотипів і цінностей);

5. Реактивний, оформлення та автентичність навчальних завдань до текстів

(текст здатний викликати емоційний, розумовий і мовний відгук) .[3].

Аналізуючи поняття та змістовні аспекти автентичності тексту, можна виділити критерії відбору автентичних текстів як засобу формування іншомовної особистості студента:

- Дидактичний критерій – визначаючий і виховний потенціал текстів, які містять необхідні для навчання іншомовні факти і явища;
- Сенситивний критерій – відповідність вікових можливостей студентів, зміст тексту і його мовного оформлення;
- Когнітивний критерій – освітня функція текстів, повинна відповідати пізнавальним інтересам студентів.

Методика роботи над автентичним текстом повинна базуватися на активній мовленнєво-мисленнєвій діяльності студентів у процесі читання або слухання. Мовленнєво-мисленнєва діяльність над текстом включає: ідентифікацію змісту тексту (виявлення суті змісту, критичне сприйняття, розрізнення головного та другорядного); осмислення змісту тексту (асоціації, інтерпретації, узагальнення); перетворення змісту тексту (компресію, реорганізацію, відбір потрібного змісту).

Завдання для роботи з автентичними текстами для формування дискурсивної компетенції не повинні обмежуватися лише рівнем ідентифікації змісту. Студенти повинні осмислити зміст і здійснити його перетворення. При цьому характер роботи повинен передбачати досить повне інформаційне перетворення тексту з тим, щоб забезпечити необхідний рівень його розуміння.[4]

Система вправ є головним чинником, який забезпечує навчальний процес та досягнення успіху в оволодінні мовою.

Проблему систематизації вправ розглядали як вітчизняні, так і зарубіжні дослідники, зокрема П. Гурвіч, Р. Мартинова, Є. Пассов, В. Плахотник, І. Рахманов, І. Салістра, В. Скалкін, Н. Склярєнко, О. Соловова, Г. Харлов, С. Шатілов та ін..

Під системою вправ, слідом за С. Шатіловим, розуміємо таку сукупність необхідних типів, видів і різновидів вправ, виконуваних у такій послідовності та в такій кількості, які враховують закономірності формування навичок у різних

видах мовленнєвої діяльності в їх взаємодії і забезпечують максимально високий рівень оволодіння іноземною мовою за заданих умов [6:с.93].

Під вправою у дослідженні розуміємо спеціально організоване в навчальних умовах багаторазове виконання окремих операцій, дій або діяльності з метою оволодіння ними або їх удосконалення.

Побудова системи вправ була пов'язана з вирішенням таких питань: 1) визначення типів і видів вправ, які входитимуть до системи; 2) визначення послідовності набуття вмінь, враховуючи поетапний характер їх формування; 3) визначення способів контролю усних висловлювань; 4) відповідність критеріїв відбору вправ [5:с.23].

При створенні системи вправ було розглянуто різні вимоги до розробки системи вправ та їх типів, запроваджених такими вченими, як А. Кліментенко, М. Князян, О. Леонтьєв, О. Міролюбов, О. Мітрофанова, Є. Пассов.

При відборі матеріалу враховувались такі критерії: соціокультурна спрямованість матеріалу; автентичність матеріалу, що є зразком сучасного мовлення носіїв мови; наявність типових лінгвістичних моделей/структур, ключових дискурсивних маркерів та екстралінгвістичного контексту; пізнавальна цінність та інформативність матеріалів; адекватність сфері професійного спілкування майбутніх фахівців з іноземної мови; відповідність Програмі викладання іноземних мов для мовних спеціальностей. Відтепер вважаємо за доцільне визначити основні критерії відбору вправ. Під критеріями розуміємо ознаки, на основі яких відбувається визначення або класифікація чого-небудь; міру судження, оцінку будь-якого явища [2:с.67]. Ми спиралися на критерії класифікації вправ, запроваджених С. Ніколаєвою та Н. Складенко. Критеріями виступили: 1) вмотивованість; 2) комунікативність; 3) ступінь керування; 4) наявність ігрового компонента; 5) спосіб організації; 6) наявність чи відсутність опор; 7) професійна спрямованість; 8) місце виконання; 9) спрямованість вправи на прийом або видачу інформації; 10) характер виконання.

Наведемо приклад роботи з німецькомовним автентичним текстом.

Дотекстовий етап. Студентам пропонується серія вправ для семантизації

лексичного матеріалу.

1. Suchen Sie die Bedeutung folgender Wörter und Redewendungen im Wörterbuch: die Verwaltung, die Siedlung, die Erweiterung, die Sperre, das Zeltdach, der Fasching, die Bundesbehörde, das Stift, die Niederlassung, die Eroberung; gründen, vereinigen, entstehen, ausrichten, versetzen, sich aufhalten; den Grundstein legen, die Geltung unterstreichen, mit wenigen Ausnahmen.

2. Suchen Sie in jeder Reihe von Wörtern ein Wort, dessen Übersetzung am Anfang der Reihe gegeben ist!

1) кафедральний собор - Denkmal, Standbild, Kathedrale; 2) архієпископ - Mahnmahl, Kastell, Erzbischof, Bischof; 3) торгове місто - Prachtbau, Marktstadt, Hauptstadt; 4) влада - Funkturm, Missionierung, Gewalt, Krieg, Umzug;

3. Suchen Sie in jeder Reihe ein Wort, das dem ersten sinnverwandt ist!

1) berühmt - imposant, gewählt, vorbildlich, bekannt; 2) viel - grobzügig, rege, lediglich, unzählig, gut; 3) verfügen - entwerfen, benutzen, beherbergen, anziehen; 4) einnehmen - aufhalten, anschließen, annectieren, gelten.

На цьому етапі слід розвивати вміння визначати значення складних слів, що складаються з двох і більше основ, що зустрічаються дуже часто в газетних статтях.

4. Bestimmen Sie, aus wieviel Stämmen folgende Wörter bestehen!

der Oberbürgermeister, das Stadtoberhaupt, das Bundesverwaltungsgericht, das Bundesgesundheitsamt

Студентам пропонуються вправи на визначення складу слова, утворення складних слів, утворення нових слів шляхом ад'єктивізації, субстантивізації тощо; на цьому етапі повторюється граматичний матеріал «Ступені порівняння прикметників», «Пасивний стан і форми його утворення» та ін.

5. Lesen Sie folgende Wörter! Beachten Sie das Suffix, mit dessen Hilfe die Wörter gebildet sind! Merken Sie sich die Bedeutung!

die Druckerei, die Hegemonie; die Brauerei, die Druckerei; die Arbeitslosigkeit, die Luftreinheit; die Komposition, die Disputation

6. Bilden Sie die Wörter! Beachten Sie das Geschlecht dabei! Übersetzen Sie diese

Wörter!

der Weingärtner, die Verwaltung, das Reich, die Residenz, die Stadt, die Kunst, der Bischof

7. Bilden Sie Substantive: Beachten Sie das Geschlecht und die Bedeutung dabei!

a) beschreiben die Beschreibung

zerstören, forschen, bedeuten, teilen, verfügen

b) sitzen ~ der Sitz; bauen, siegen, besitzen

8. Bilden Sie Partizip I!

Bedeuten, liegen, aufregen, überwiegen

9. Bilden Sie Steigerungsstufen folgender Adjektive!

Schön, imposant, bekannt, modern, klein

Вправи на даному етапі виконуються самостійно або під керівництвом викладача залежно від рівня підготовленості студентів.

Текстовий етап.

На даному етапі йде процес читання тексту. Робота над матеріалом відбувається поступово. Після виконання завдань, що визначають ступінь розуміння прочитаного, відбувається обговорення (або виклад) змісту за планом, складеним студентами самостійно.

Текст, з якого починається робота, присвячений столиці Німеччини - Берліну.

Berlin

Berlin ging aus Siedlungen um die Burgen Köpenick und Spandau hervor. Dies geschah wohl im 12. Jahrhundert. Ein genaues Datum kann nicht angegeben werden. Zur gleichen Zeit muss Cölln als Handelsplatz entstanden sein. Es ist sicher, daß diese Siedlung im Jahre 1232 die Stadtrechte erhielt. Um 1240 gründeten die Markgrafen von Brandenburg die Stadt Berlin, das langsam mit Cölln zusammenwuchs. Im Jahre 1307 vereinigten sich beide Städte zu einer Stadt, die nun schnell wuchs und schon bald Mitglied der Hanse wurde. Seit 1470 ist Berlin die Residenzstadt der Kurfürsten von Brandenburg, 1709 vereinigten sich Cölln, Berlin und mehrere andere Orte zur Stadt Berlin. Von 1871, der Gründung des deutschen Reiches, war Berlin Reichshauptstadt.

Berlin, im Krieg zum größten Teil zerstört, wurde im Mai 1945 von den sowjetischen Truppen eingenommen. Damit endete der 2. Weltkrieg.

Die Alliierten (USA, Großbritannien, Frankreich und die Sowjetunion) teilten die Stadt in vier Besatzungszonen unter gemeinsamer Verwaltung. Im September wurde Ebert im Ostteil der Stadt Oberbürgermeister, während die Westberliner im Dezember desselben Jahres Ernst Reuter zu ihrem Stadtoberhaupt wählten. Ostberlin war von 1949 bis 1989 Hauptstadt der DDR. Westberlin war dies für die Bundesrepublik. Bonn war lediglich Sitz des Parlaments, des Bundespräsidenten und der Regierung. Seit der Wiedervereinigung ist Berlin die Hauptstadt von Deutschland. Die bekanntesten Oberbürgermeister von Berlin waren - nach Ernst Reuter - Willy Brandt (Bundeskanzler von 1969-1974) und Richard Freiherr von Weizsäcker (Bundespräsident von 1984 bis 1994).

Berlin ist mit 3,4 Millionen Einwohnern die größte Stadt Deutschlands. Als echte Metropole verfügt Berlin über sehr interessante, alte und neue Baudenkmäler. Das äteste nennenswerte Gebäude ist das Jagdschloß Grunewald. Es folgte 1707 das Berliner Schloß nach den Plänen von Schlüter. Er vollendete das Zeughaus (1706) und das Standbild des Großen Kurfürsten (1697) sowie das Schloß Charlottenburg (1791). Als architektonische Meisterleistungen gelten auch die Hedwigskathedrale (1773) sowie der deutsche und französische Dom (1708). Von dem wohl bedeutendsten Architekten seiner Zeit, Schinkel, wurden das Brandenburger Tor und die Neue Wache (1818) entworfen und erbaut. Letztere ist heute ein Mahnmal für die Opfer des Faschismus. 1894 war das Reichstagsgebäude fertiggestellt, in das nach Zerstörung und Wiederaufbau das deutsche Parlament im Jahr 2000 einziehen wird.

Nach dem I. Weltkrieg entstanden der Funkturm (1926) und das Olympiastadion (1936). Nach verheerender Zerstörung im zweiten Weltkrieg entstanden 1957 die Kongreßhalle, 1963 die Philharmonie und 1979 das Internationale Congreßzentrum.

Berlin verfügt über zahlreiche Museen und Hochschulen. Es ist Sitz des Bundesverwaltungsgerichts, des Umweltbundesamtes, des Bundesgesundheitsamtes sowie des Bundeskartellamtes. Mit Tegel und Schönefeld verfügt Berlin über zwei internationale Flughäfen. Zahlreiche Museen, Galerien, Theater, Opernhäuser und

Konzertsäle prägen die Kunstszene Berlins. Mit der Berliner Philharmonikern verfügt Berlin über das von vielen Kennern als bestes Sinfonieorchester der Welt gepriesene Orchester.

Після читання тексту студенти виконують ряд умовно-комунікативних вправ.

Beantworten Sie Fragen!

1. Wann wurde Berlin die Residenzstadt der Kurfürsten von Brandenburg? In welchem Jahr wurde das deutsche Reich gegründet? Wieviel Jahre war Berlin die Hauptstadt der DDR? Warum nennt man Berlin die echte Metropole? Was prägt die Kunstszene Berlins?

Was ist richtig? (R.) Was ist falsch? (F)

1. Im Jahre 1307 vereinigten sich Berlin und Cölln zu einer Stadt. 2. 1710 vereinigten sich Cölln, Berlin und andere Orte zur Stadt Berlin. 3. Ostberlin war von 1948 bis 1989 Hauptstadt der DDR. 4. Berlin ist die größte Stadt Deutschlands. 5. 1945 teilten die Alliierten die Stadt Berlin in vier Besatzungszonen unter einsamer Verwaltung.

Was ist in Berlin?

Die Hedwigskathedrale, der Kölner Dom, der Brandenburger Tor, das Olympiastadion, das Schloß Charlottenburg

Післятекстовий етап.

Наступним кроком у роботі над текстом буде виконання комунікативних вправ, що вважаються найефективнішими у формуванні дискурсивної компетенції студентів. На даному етапі студенти намагаються оперувати відповідним типом дискурсу в мовленнєвій ситуації, самостійно створювати цілісний дискурс.

1. Spielen Sie als Fremdenführer und erzählen Sie über die Stadt Berlin. 2. Sie ist Berliner und Sie beschreiben dem Freund aus der Ukraine Ihre Heimatstadt. 3. Schreiben Sie den Artikel in der Zeitung über die Geschichte Berlins. 4. Führen Sie einen Dialog mit Ihrem deutschen Freund über die Sehenswürdigkeiten Berlins.

Отже, використання автентичних текстів на заняттях з іноземної мови та розроблена система вправ створює сприятливе підґрунтя для формування дискурсивної компетенції студентів мовних спеціальностей, забезпечує їх

активність та особисту зацікавленість на занятті, готовність до іншомовного спілкування, знайомство з менталітетом носіїв мови, сприяє вихованню почуття толерантності до культури народу, мову якого вони вивчають.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гез Н.И., Ляховицкий М.В., Миролубов А.А. и др. Методика обучения иностранным языкам в средней школе: [учебник] / Гез Н.И., Ляховицкий М.В., Миролубов А.А. и др. – М.: Высшая школа, 1982. – 373с.

2. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, оцінювання/Науковий редактор українське видання доктор пед. наук С. Ю. Ніколаєва – К.: Ленвіт, 2003 – С. 93

3. Наталин В.П. Критерій змістовної автентичності навчального тексту. // Іноземні мови в школі. 1999. № 2.

4. Неділько А. Г. До питання застосування автентичних матеріалів для навчання іноземної мови// Іноз. мови – 1998. - №4. – С. 11-12

5. Склярєнко Н.К. Типологія вправ для навчання ділового спілкування та сучасні вимоги до них: матеріали міжнар. наук. конф. [“Навчання ділової англійської мови у Східній Європі: для чого та як?”], (14-15 травня 2004 р.) / Н.К. Склярєнко. – Дніпропетровськ: Вид-во ДУЕП, 2004. – С. 23-25.

6. Шатилов С.Ф. Методика обучения немецкому языку в средней школе: [учеб. пособие для студентов пед. институтов по специальности № 2103 «иностр. яз.»] / С. Ф.Шатилов. – [2-е изд., дораб.]. – М.: Просвещение, 1986. – С.93

LITERATURE

1. European Recommendations of the linguistic education: study, avaluation / naukoviy editor Ukrainian edition doctor of ped. sciences of S. Yu. Nikolaeva – K.: Lenvit, 2003 – p. 93

2. Gez N.I., LyakhovickiY M.V., Mirolubov A.A. Method of teaching the foreign languages in school: [textbook] / Gez N.I., LyakhovickiY M.V., Mirolubov A.A. – М.: Vysshaya school, 1982. – 373 p.

3. Natalin V.P. Criterion of content authenticity of educational text. // Foreign languages at school. 1999. № 2.

4. Nedil'ko A. G. About the problem of use of authentic materials for the studies of foreign languages// Foreign languages – 1998. - №4. – P. 11-12

5. Shatilov S.F. Method of teaching German at school: [book for students of pedagogical institutes for speciality № 2103 «foreign languages»] / S. F.Shatilov. – [2th izd., dorab.]. – M.: Prosveschenie, 1986. – P.93

6. Sklyarenko N.K. The typology of exercises for teaching of business intercourse and modern requirements to them: materials of international sciences. konf. [“Studies of the business English language in Eastern Europe: for what and how?”], (May, 14-15, 2004) / N.K. Sklyarenko. – Dnipropetrovsk: Vid-vo of DUEP, 2004. – P. 23-25.

РЕЗЮМЕ

У статті розглядається роль автентичного тексту у формуванні дискурсивної компетенції студентів мовних спеціальностей, описано систему вправ, що використовується у роботі з автентичними текстами.

Ключові слова: дискурсивна компетенція, автентичний текст, робота з текстом, система вправ

О.А. Измайлова

ФОРМИРОВАНИЕ НЕМЕЦКОЯЗЫЧНОЙ ДИСКУРСИВНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ СТУДЕНТОВ ЯЗЫКОВЫХ СПЕЦИАЛЬНОСТЕЙ ПОСРЕДСТВОМ АУТЕНТИЧНОГО ТЕКСТА

РЕЗЮМЕ

В статье рассматривается роль немецкоязычного аутентичного текста в формировании дискурсивной компетенции студентов языковых специальностей; описано систему упражнений, которые используются в работе с немецкоязычными аутентичными текстами.

Ключевые слова: дискурсивная компетенция, аутентичный текст, работа с текстом, система упражнений

O.A. Izmaylova

THE FORMATION OF GERMAN DISCURSIVE COMPETENCE OF STUDENTS OF LINGUISTIC SPECIALITIES BY THE AUTHENTIC TEXT.

SUMMARY

The article analyses the problem of expedience of the use of authentic texts in forming of discursive competence of students of linguistic specialities, the content aspects of authenticity of educational text are lit up: cultural, informing, situational, aspect of national mentality, reactive. Except for the noted content aspects of authenticity of a text the criteria of selection of authentic texts are selected as to the mean of forming a foreign personality of a student: didactic, sensitive, conceptual. The special attention in the research is paid to the method of work with an authentic text which is based on active speaking and mental activity of students in the process of reading or listening. The research is based on the method of work with a German authentic text. The tasks for the work with authentic text are divided into three stages, each of which includes the development of the system of exercises, aimed at the successive mastering and reproduction of contents of a text. The developed system of exercises enables to form discursive abilities and skills for students.

Keywords: discursive competence, authentic text, work with a text, system of exercises.